

NE ŠĪS ZEMES MĪLESTĪBA

Režisores Indras Rogas jauniestudējumā *Indulis un Ārija* samērā ātri var noprast, ka galvenā varone ir nevis reālistiski uztverams, bet gan simbolisks tēls. Grūtāk atbildēt uz jautājumu, ko īsti viņa simbolizē **Teksts Atis Rozentāls**

Latvijas Nacionālā teātra sezonas sākuma pirmizrāde jau tradicionāli uztverama kā programmatiska. Atgriešanās pie Raiņa traģēdijas jeb, kā teātris to nosaucis, baltās traģēdijas *Indulis un Ārija* sanākusi ar īpašu pievienoto vērtību – izrādes režisore Indra Roga pati atveidojusi Āriju 1999. gada Mihaila Kublinska iestudējumā. Iespējams, tieši tāpēc viņa šoreiz Ārijai tēlu traktējusi kaut kādā ziņā novatoriski, lai arī ne bez pretrunām ar dramaturģisko materiālu.

Jau no pirmā Induļa un Ārijas sastapšanās brīža, kad diezgan loģiskā kārtā, respektējot mūsdienu teātra estētiku, netiek naturālistiski attēlota cīņa ar zobeniem, rodas aizdomas, kas vēlāk tikai pastiprinās, – Ārija nav sieviete ar miesu un asinīm, bet drīzāk kāda ideja –, un aktrises Luras Siliņas skatuviskā eksistence tiek apzīmogota ar statiskām pozām un mini-

mālu abu varoņu saskaršanos. Izrādes centrā nonāk Indulis – Kārļa Reijera līdz kaulam izsāpētais kūru vadonis –, kura ētiskās dilemmas izrādās būtiskākas par mīlestības līniju lugā.

TRĪS ĻAUŽU GRUPAS

Raiņa iezīmētās trīs tautas – kūrus, leišus un vācus – kostīmu māksliniece Anna Heinrihsone ir ietērpusi atšķirīgi. Kūriem, kuri kopumā, Induli ieskaitot, atgādina dedzīgus jauniešus (Gundara Grasberga Pudiķis jau arī nav nekāds sirmtētiņš), kas sakaucas kā vilku bars, apģērbs ar kapucēm ir zemes toņos. Ar neprātīgi anahroniskām bārdām aplīmētie, tādējādi pēc mežoņu stereotipiem noformētie leiši ir ietērpti sakaltušu asiņu sarkanbrūnajā tonī, savukārt glītie, tīrie, gludi skūtie vāci greznojas ar izšuvumiem uz mundieriem. Ārijai piešķirts teiksmains veidols ar baltām matu pīnēm, savukārt Vizbulīte dažās ainās parādās savam vārdam atbilstošā zilās krāsas tērpā.

PADARĪT VISU ŠO PRĀTA KONSTRUKCIJU DZĪVU IR ĻOTI SAREŽĢĪTI

Jau vizuāli un arī pēc darbības loģikas kūri ir neglābjami zaudētāji – viņi ir vājāki gan par tobrīd vēl nekristītajiem leišiem, kuru vadonim Mindaugam nav nekādas vēlēšanās kūru ambīcijas respektēt, gan

vāciem, kuri visus pagānus uzskata par apkarojamiem zemākas kārtas cilvēkiem. Ārijas vieta šajā spēku sadalījumā ir neskaidra: ja viņa nav traktēta kā reāla būtne – par to signalizē ne vien vizuālais tēls, bet arī viņas kustību partitūra un statiskās, skulpturālās mizanscēnas –, ainās, kurās tomēr tiek runāts par viņu kā komtura meitu, šī ideja saļogās.

Induļa un Ārijas attiecību bezmiesiskuma sajūtu pastiprina arī režisores izvēlētais spēles veids nevis aktīvā partnerībā, bet pret skatītāju. Izrādes mūzikas autors Ēriks Ešenvalds intervijā žurnālam *Sest-Diena* atceras, ka režisore ir pievērsusi viņa uzmanību tam, ka tieši Ārija aizved Induli nāvē. Cerams, ka Ērika Ešenvalda mūzika, ko viņš sacerējis lielākā apjomā, nekā tā tikusi izmantota, sāks dzīvot arī atsevišķu dzīvi ārpus izrādes kā kormūzikas cikls. Mūzika neilustrē darbību, jo dziesmu teksti, lai arī Raiņa rakstīti, nav no šīs lugas. Valsts akadēmiskā kora *Latvija* dziedātāji ir izvietoti partera ložās un

■ Kārļa Reijera Induļa un Lauras Siliņas Ārijas attiecībās nav karstas mīlas spontanitātes, un savās izvēlēs Indulis bieži vien paliek viens pret pārējiem visās karalauka pusēs.
Foto - Mārtiņš Vilkārsis

nedaudzi arī skatuves priekšā (orķestra bedrē), un skaņa tiešām apņēma skatītāju zāli, kaut gadījās lasīt arī kāda skatītāja zūdišanos, ka sēdēšana partera malā pārāk tuvu koristiem skanisko kopumu tomēr izjauca. Taču aktīva skaņas avota atrašanās zālē, kurā sēž arī skatītāji, sarežģī uzdevumu aktieriem, kuriem šoreiz nav mikrofonu. Viņu runātajam tekstam ir jāielaužas kora ietvertajā skatītāju auditorijā.

Aktieru pietāte pret tekstu, kas, protams, ticis īsināts, ir neapstrīdama, tā ir ideju ciņa, kādu Rainis ir ielicis lugā. Tomēr padarīt visu šo prāta konstrukciju dzīvu ir ļoti sarežģīti. Gribas piesaukt aktiera Jakova Rafalsona savulaik intervijā teikto par *Karali Līru* Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātri: «Ja pēkšņi notiks kritiens, mēs kritīsim no cienījama augstuma.» Respektīvi, ne tikai ambīciju, bet arī cieņas līmenis pret materiālu ir augsts, taču ir jāsaprot, ka izvēlēta stilizētā, ārpus konkrētības iecentrētā izrādes vizualitāte

var nevis pavērt plašāku interpretāciju loku, bet novest dažu skatītāju nedaudz maldu ceļos, sākot reflektēt par atbilstību vēsturiskajam laika periodam, kas nekādā ziņā nav bijis izrādes veidotāju mērķis.

Scenogrāfa Mārtiņa Vilkārša iekārtotā telpa ir funkcionāla, to veido atsevišķi bloki, kas pa vienam atgādina Berlīnes mūra fragmentus, bet, izkārtoti aplī, samērā veiksmīgi rada svētvietas atmosfēru. Kopā ar Arta Dzēves videoprojekcijām, kas dekorācijai piešķir pārlaicīga sūbējuma un šūnakmens faktūras sajūtu, un Oskara Pauliņa gaismām, ir radīta vide, kas savā krāsu skopumā atgādina, ka kara laikā pasauli klāj smiltis un putekļi.

INDULIS PRET VISIEM

Indras Rogas piedāvātajā interpretācijā mīlestības līnija atkāpjas politiskās izvēles priekšā. Indulis nemītīgi nonāk izvēles priekšā, un šīs izvēles ne vienmēr saskan ar to, ko no viņa gaida. Kārļa Reijera Indulis nav stalts varonis ar zobenu, varonis, kuram nemītīgi būtu pievērsti skatieni. Viņš jau no paša sākuma ir emocionāli trausls un ievainots – Embotes pils ir zaudēta, un tās atgūšana kļūst par Induļa mērķi, faktiski gan pašcieņas, gan kūru kā tautas izdzīvošanas jautājumu. Kārlis Reijers savu varoni izjūt ļoti personiski, un, lai gan pašlaik Induļa vājums brīžiem izskan manāmāk nekā viņa spēks, tomēr mums ir darīšana ar nopietni vērtējamu aktierdarbu, kaut arī, visticamāk, līdz pilnīgai pārliecībai vēl kāds ceļa gabals ir jānoiet.

Indulis ir vienīgais vadonis, kura rīcību ietekmē ētiski motīvi, kādu nav ne Ulda Anžes atklāti ekspansīvajam Mindaugam, ne Jura Lisnera šķietami rāmākajam, tomēr gana ciniskajam komturam Bernekam fon Hērenam. Kūru vidū ir vēl viena personība – Gundara Grasberga Pudīkis –, kas Induļa motīvus līdz galam pieņemt tomēr nespēj. Savukārt Uģis Matīsa Kučinska enerģētiski atdevīgajā atveidojumā ir patriotisma pārņemts puisis, kuram nekādas politiski stratēģiskas kombinācijas nav saprotamas. Uģa nāve nozīmē uzticības un pašizliedzības upurēšanu, jo šīs īpašības politiskam aprēķinam māsās pa kājām, un šajā ziņā luga izskan ļoti aktuāli.

Leišu vidū ir izceļams Egila Melbārža Karguts – diemžēl negatīvā nozīmē, jo aktieris atkal izmanto butaforiskus ārējās izteiksmes līdzekļus, kas krita acīs jau *Dumpīgajā Rīgā*. Izrādē ir vairāki ar pašcieņu paveikti aktierdarbi, kuri ir savā vietā, bet nav izcelti, lai koncentrētos uz centrālajiem notikumiem, piemēram, Līgas Zelģes Tuše un Ivara Kļavinska Kuno. Masu ainās ir iesaistīti vairāki studenti, un studente Marta Marija Gruzdova ir nozīmīgajā Vizbulītes lomā, tomēr šķiet, ka arī šis tēls zināmā mērā ir upurēts par labu izrādes koptēlam. Jaunā meitene paliek kā mazs ziedīņš kara ceļu putekļos – klātesoša, tomēr bez zināmas bērnišķīgas jūsmas Vizbulītē maz citu krāsu.

Lielās tēmas un dziļu, eksistenciāli svarīgu dramaturģiju interpretēt ir neiedomājami sarežģīts uzdevums. Tas, ko redzam uz Nacionālā teātra skatuves, ir mēģinājums, kas nav viennozīmīgi vērtējams. Taču arī savā estētiskajā un idejiskajā pretrunīgumā izrāde izraisa diskusiju. Paliksim pie domas, ka arī tas nav maz. ■

INDULIS UN ĀRIJA

Nacionālajā teātri 17.X plkst. 19, 18.X plkst. 12 un 18, 20., 21.XI plkst. 19, 22.XI plkst. 12 un 18

Bilētes *Bīlešu paradīzes* tīklā EUR 14–45

RIGA MUSIC WEEK

PILSĒTAS FESTIVĀLS

5.-6.NOVEMBRIS | TALLINAS IELAS KVARTĀLS

ZIFERBLAT (UA) /
TAUTUMEITAS (LV)
NOËP (EE) / ALIKA (EE)
EMILIJA (LV)
EYRE LLEW (UK)

UN CITU VAIRĀK NEKĀ 50 SPILGTU MŪZIĶU

bilēšu
SERVIS

STRICTLY NO TALKING BÖBE JONAS L.I.T.A. SINGLES

RIGA

MUSIC
LATVIA

KITI